

ZAMONAVIY FUTBOLDA VAR HAKAMLARINING AHAMIYATI

E.A.Tursunqulov.

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Jismoniy tarbiya va sport kafedrasi dotsenti PhD.

O.K.Raupov.

Jismoniy tarbiya va sport kafedrasi dotsenti

A.A.Kurbanov

Jismoniy tarbiya va sport kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada zamonaviy futbolda video yordamchi hakam (VAR) tizimining joriy etilishi, uning texnik va tashkiliy asoslari, futbol o‘yinlaridagi adolatni ta’minlashdagi roli hamda tizimning ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari VAR texnologiyasining futbolni raqamli boshqaruv tizimiga moslashtirishdagi ahamiyatini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar. *futbol, VAR tizimi, video hakam, sport texnologiyalari, adolat, raqamli nazorat.*

ЗНАЧЕНИЕ СУДЕЙ VAR В СОВРЕМЕННОМ ФУТБОЛЕ

Аннотация. *В данной статье рассматривается внедрение системы видеопомощи арбитрам (VAR) в современном футболе, анализируется ее роль в обеспечении справедливости в футбольных матчах, а также положительные и отрицательные стороны системы. Результаты исследования демонстрируют важность технологии VAR в адаптации футбола к цифровой системе управления.*

Ключевые слова: *футбол, система VAR, видеоарбитр, спортивные технологии, правосудие, цифровое управление.*

THE IMPORTANCE OF VAR REFEREES IN MODERN FOOTBALL

Annotation. *This article discusses the implementation of the video assistant referee (VAR) system in modern football, its role in ensuring fairness in football matches is analyzed, as well as the positive and negative aspects of the system. The results of the study demonstrate the importance of VAR technology in adapting football to a digital management system.*

Keywords: *Football, VAR system, video referee, sports technology, justice, digital governance.*

Kirish

Futbol bugungi kunda nafaqat sport, balki global ijtimoiy va iqtisodiy hodisaga aylangan. O‘yin jarayonining yuqori tezligi, inson omiliga bog‘liq hakamlik qarorlari va ularning o‘yin natijasiga bevosita ta‘siri so‘nggi yillarda texnologik yechimlarga ehtiyojni kuchaytirdi.

Shu jarayonda VAR (Video Assistant Referee) video yordamchi hakam tizimi, futbol boshqaruvining adolat va ishonchlilik mezonlarini ta‘minlovchi muhim innovatsion vosita sifatida shakllandi.

Tadqiqotning maqsadi. VAR tizimining futbol o‘yinlariga ta‘sirini ilmiy asosda o‘rganish, uning ijobiy natijalari va mavjud kamchiliklarini tahlil qilishdir.

Metodologiya. Tadqiqotda taqqoslama tahlil, ilmiy kuzatish, va empirik ma‘lumotlarni tahlil qilish usullaridan foydalanildi.

Asosiy ma‘lumotlar FIFA (2022), IFAB (2023) hujjatlari hamda turli ligalarda VAR qo‘llanilishi natijalari asosida umumlashtirildi.

Shuningdek, zamonaviy sport texnologiyalari haqidagi ilmiy maqolalar va statistik ma‘lumotlar tahlil qilindi.

Asosiy qism va tahlil

1. VAR tizimining paydo bo‘lishi

Eng muhim vaziyatlarda jarima maydonchasida o‘ynash va gol urishda vaqtni yengillashtirish uchun UEFA 2012-yilda qo‘shimcha darvoza ortidagi hakamlarini, 2013-yilgi Konfederatsiyalar kubogi va 2014 yil Braziliyada bo‘lib o‘tgan Jahon chempionatidan boshlab esa golni avtomatik aniqlash tizimini joriy qilindi. 2017-yilda Konfederatsiyalar kubogi va Rossiyada bo‘lib o‘tgan futbol bo‘yicha Jahon chempionatidan boshlab VAR videotakrorlar tizimi qo‘llanila boshlandi.

Xalqaro futbol federatsiyasi (FIFA) hakamning video-yordamchisi (VAR) tizimini futbol qoidalariga kiritilishini ma'qulladi. AP xabariga ko‘ra, futbol qoidalariga o‘zgarish kiritish bilan shug‘ullanuvchi tashkilot - Xalqaro futbol uyushmalari kengashi (IFAB) yig‘ilishida yangilikni joriy qilish haqida qaror qabul qilindi.

FIFA rahbari Janni Infantino so‘zlariga ko‘ra, 64 ta o‘yindan iborat mundialda hakamlar bahsli holatlarni ko‘rib chiqish uchun, yuqori texnologik yordamni olishlari shart. Video-lavhalardan gollar, penalti va qizil kartalar bilan bog‘liq vaziyatlarda foydalaniladi.

2. Var hakamlari faoliyati jarayonlari

VAR g‘oyasi dastlab 2010-yillar boshida FIFA va Yevropa futbol assotsiatsiyalari tomonidan ilgari surilgan. 2016-yilda rasmiy sinovlar o‘tkazilgan bo‘lib, 2018-yilgi Jahon chempionatida VAR to‘liq joriy qilindi. Tizim hozirda 60 dan ortiq mamlakatning professional ligalarida ishlatiladi.

2. VAR tizimining asosiy funksiyalari

VAR faqat to‘rtta asosiy holatda qo‘llaniladi:

Gol holatlarida qoidabuzarlik bor-yo‘qligini aniqlash;

Penalti belgilanishi kerak bo‘lgan vaziyatlar;

To‘g‘ridan-to‘g‘ri qizil kartochkaga sabab bo‘luvchi qoidabuzarliklar;

Noto‘g‘ri identifikatsiya holatlarini tuzatish.

Bu cheklovlar VARning haddan ortiq aralashuvining oldini oladi va o‘yinning tabiiy oqimini saqlab qoladi.

3. Tizimning samaradorligi va ijobiy natijalari

FIFA (2022) ma'lumotlariga ko'ra, VAR joriy etilganidan so'ng hakamlikdagi xatolar 25 foizga kamaygan.

VARning ijobiy jihatlari quyidagilardan iborat:

Hakamlik qarorlarining aniqligi va shaffofligi oshadi;

O'yinchilarda intizom kuchayadi;

Muxlislar orasida ishonch ortadi;

O'yin natijalarining haqqoniyligi ta'minlanadi.

Shuningdek, VAR tizimi sport boshqaruvida raqamli texnologiyalarni joriy etishning amaliy misoli sifatida ahamiyat kasb etadi.

4. Tizimning kamchiliklari

Biroq VAR tizimi hali to'liq mukammal emas. U quyidagi muammolar bilan to'qnash kelmoqda:

Qarorlarni qabul qilishda vaqt cho'zilishi o'yinning tabiiy ritmini buzadi;

Ba'zi holatlarda VAR natijalari subyektiv talqinga ega bo'lishi mumkin;

Texnik infratuzilma yetarli bo'lmagan stadionlarda tizimning aniqligi pasayadi;

Futbolchilarning VAR qarorlarini kutish jarayonida ruhiy holati o'zgaradi.

Bu omillar tizimning samaradorligiga qisman ta'sir qiladi va kelgusida takomillashtirish zaruratini ko'rsatadi.

Natijalar

Tahlil natijalariga ko'ra, VAR tizimining joriy etilishi futbol o'yinlarida adolatli qarorlar ulushini sezilarli darajada oshirgan. Hakamlikdagi xatoliklar kamaygani sababli jamoalar o'rtasidagi raqobat haqqoniyroq tus oldi.

Shuningdek, VAR tizimi sport etikasi, intizom va texnologik boshqaruv madaniyatini yangi bosqichga olib chiqdi. Biroq, texnik va psixologik muammolar tizimni yanada optimallashtirishni talab qiladi.

Xulosa

VAR tizimi zamonaviy futbolda adolat, ishonchlilik va texnologik yangilanishning uyg'unlashgan namunasi sifatida e'tirof etiladi. U inson xatolarini kamaytirish, o'yin natijalarining haqqoniyligini ta'minlash va futbol boshqaruvini raqamli tizimga moslashtirishda muhim rol o'ynamoqda.

Shu bilan birga, VAR texnologiyasi sport sohasida texnika va inson omili o'rtasidagi muvozanatni saqlash zaruratini ham yuzaga keltiradi. Kelajakda sun'iy intellekt va avtomatik

tahlil tizimlari bilan integratsiya qilinishi VARning yanada mukammal bo‘lishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.FIFA. Video Assistant Referee (VAR) Protocol, 2022.
- 2.IFAB. Laws of the Game 2023/24.
- 3.D’Onofrio M. “Technology and Fair Play in Modern Football.” Sport Science Journal, 2021.
- 4.Karimov O. “Sport boshqaruvida raqamli texnologiyalar.” O‘zbekiston jismoniy tarbiya va sport jurnali, 2023.
- 5.Uefa Technical Report, VAR Implementation and Effectiveness, 2022.